

Prethodno priopćenje

UDK 238.1

IZLAGANJE KARDINALA RATZINGERA NA 8. PLENARNOM ZASJEDANJU MEĐUNARODNOG SAVJETA ZA KATEHEZU

Tema izlaganja:

NARAV-SVRHA KATEKIZMA KATOLIČKE CRKVE I INKULTURACIJA VJERE

1. Kada je na izvanrednoj skupštini Biskupske sinode u prosincu 1985. predloženo da se izradi i objavi "katekizam ili kompendij cijeloga katoličkog nauka s obzirom na pitanja vjere i morala", onda je precizirano da on treba služiti kao "orijentaciona točka za katekizme ili kompendije koji se pripremaju u različitim krajevima".¹

I sam je Sveti Otac imao na umu ovu svrhu kada je, prihativši prijedlog Sinode, ustanovio Komisiju kardinala i biskupa zaduženu da pripravi nacrt Katekizma za sveopću Crkvu, te zaželio da taj katekizam "uzmogne biti orijentacionom točkom za katekizme koji su već pripravljeni ili se imaju prirediti u različitim krajevima".²

Ovakvo označivanje, stoga, bitno određuje samu narav teksta što ga je Komisija tijekom ovih godina pripremila, a Sveti Otac 25. lipnja ove godine odobrio pod naslovom "Katekizam Katoličke crkve".

Duboka povezanost ovog katekizma s mjesnim katekizmima koji su već izrađeni ili se još imaju prirediti, tj. odnos između ovog katekizma i inkulturacije, jest upravo i aspekt na kojem se želim zadržati u ovom svom izlaganju, imajući u vidu tematiku ("Inkulturaciona vjere i katehetski govor") ovoga 8. plenarnog zasjedanja Međunarodnog savjeta za katehezu.

2. Katekizam Katoličke crkve, s više naslova koji se iz različitih razloga međusobno dopunjuju, nužno zahtijeva neophod-

no daljnje posredništvo nacionalnih i biskupijskih katekizama. Njih Katekizam Katoličke crkve ne samo da ne zamjenjuje, nego ih štoviše zahtijeva kao neizostavan preduvjet da bi on sam u potpunosti ostvario svoju narav i da bi posvema ispunio svoje ciljeve. U tom smislu navedeni Katekizam pretpostavlja i zahtijeva nezaobilazan posao inkulturacije.

2.a) Katekizam Katoličke crkve je po svojoj naravi upućen sveopćoj Crkvi, koja se ostvaruje na različitim mjestima. On, stoga, niti može dostatno razumjeti i prikladno izraziti osobite značajke, vlastite potrebe i posebnu problematiku mnogolikih mjesnih Crkava.

U izradi ovog Katekizma svakako se pokušalo paziti na suvremenu situaciju Crkve, kakvu Duh očituje, ostvaruje, gradi i "poziva" u sveopćem današnjem kontekstu. U tom smislu: sudjelovanje biskupa iz različitih krajeva svijeta u redakcijskom pripremanju Katekizma, traženje mišljenja o "project-révisé" ne samo od svih biskupskih konferencija i preko njih od najvažnijih katoličkih sveučilišnih ustanova, nego i od svih biskupa svijeta tijekom 1989-90. godine te dragocjeni doprinosi brojnih stručnjaka u raznim teološkim znanostima (egzegeta, dogmatičara, liturgičara, moralista, katehetsičara, pastoralista) što pripadaju različitim geografskim područjima, jesu elementi koji potvrđuju da se imao u vidu današnji općecrkveni kontekst.

Ipak, spomenuti Katekizam nije mogao a da se ne ograniči na one temeljne, opće i bitne aspekte, koji danas i uvijek obilježuju Crkvu u njenom bivstvovanju i djelovanju u različitim dijelovima svijeta te na neke posebne aspekte koji se danas češće susreću u raznolikim mjesnim Crkvama.

Zadaća je, pak, nacionalnih i biskupijskih katekizama da daju prostora mnogovrsnim darovima, što kojiput na osobit način obogaćuju mjesne Crkve, prihvaća-

1 SINODO DEI VESCOVI, *Assemblea Straordinaria, Relatio finalis*, 8. XII. 1985, n. II, B, a, 4.

2 GIOVANNI PAOLO II, *Discorso alla Curia romana*, 28. 6. 1986.

jući, razvijajući i nadopunjujući sve ono što pripada značaju i vlastitim tradicijama posebnih Crkava, čijim se jezikom ovi katekizmi služe, čije društveno-kulturno-crkvene značajke odražavaju i čije potrebe interpretiraju.

Dok ucjepljuju evanđeosku poruku u kulturu i jezik određene sredine, mjesni katekizmi moraju pokušati dati prikladan odgovor na osobita očekivanja i probleme određene zemlje, određenog dijela svijeta, određene kategorije osoba.

Tako će se, upravo posredstvom Katekizma Katoličke crkve, moći ostvariti neka "vrst osmoze" između opće i mjesnih Crkava, što pridonosi izgradnji jedinstva u sveopćem zajedništvu Crkve.

2.b) Katekizam Katoličke crkve, budući da pripada književnoj vrsti "catechismus maior", želi iznijeti bitne i temeljne sadržaje katoličke vjere i morala ("tam de fide quam de moribus"), što ih Katolička crkva danas vjeruje, slavi, živi i moli.

Ova povlaštena pozornost na doktrinarni sadržaj danas se čini još važnijom i neizostavnom kada se gleda ne samo na društveno-kulturno, već i na crkveno okruženje u kojem se događa inkulturacija vjere i katehetsko djelovanje.

Istina je, doduše, da taj sadržaj vjere poprima više ili manje različite izražajne oblike, ovisno o mnogolikosti Crkava i različitosti osoba, kao i o teološkim, kulturnim i povijesnim obilježjima određenih razdoblja. No, jednako je tako istina da je temeljni i bitni sadržaj kršćanske poruke uvijek isti, jučer, danas i sutra; ovdje i ondje, posvuda.

Naime, Istina koju je Bog objavio u Kristu, jedna je i nepromjenjiva i, kao što dobro znamo, sadržana je u Svetom pokladu, što se sastoji od Tradicije i Svetoga pisma. To je Istina kojoj Crkva služi "učeći samo ono što je predano: time što - po božanskom nalogu i uz prisutnost Duha Svetoga - to odano sluša, kao svetinju čuva i vjerno izlaže".³

Ostajući uvijek ista, cjelovita i nepromjenjiva, ta Istina dopušta te, štoviše, po svojoj naravi zahtijeva promjene i različnosti u svojim kulturnim uobličjenjima i načinima

shvaćanja i izražavanja, prilagođujući se mjestima, vremenima, kulturama i osobama. Tako se ostvaruje kao milozvučna simfonija, kao skladan zbor, što se, sastavljen od glasova bezgranična i šarolika mnoštva osoba, kultura i epoha, uzdiže k nebu iz svakog kraja svijeta i u svim vremenima te daje jedinoj Istini izvorne i neponovljive izražaje i modulacije, boje i ritam.

U tom kontekstu se može razumjeti važnost i nezamjenjiva uloga mjesnih katekizama, koji trebaju sadržaj nauka svezati s mjesnom sredinom, doktrinarni izražaj upotpuniti katehetsko-pastoralnim priopćavanjem, u obnovljenoj pedagogiji vjere.

Njihov je zadatak da, vodeći računa o kulturnom i životnom kontekstu osoba kojima se obraćaju, u izvjesnom smislu "odjenu", odnosno da **katehetski, pedagoški, književno, jezično i kulturno** aktualiziraju Katekizam Katoličke crkve.

Njemu mjesni katekizmi, zahvaljujući i prikladnim katehetskim pomagalima, mogu pružiti takve načine shvaćanja, produbljivanja, proširenja, izlaganja i tumačenja njegovih sadržaja, koji će omogućiti da se ispune one potrebe i ciljevi koji su i odlučili o izradi navedenoga Katekizma.

Katehetske sadržaje učiniti razumljivima, poštivajući organsko i hijerarhijsko obilježje kršćanskih istina, produbiti i proširiti tematike koje su samo naznačene, izraziti ih jezikom koji će biti što shodniji vremenu i što bliži cjelovitu bogatstvu vjere, naviještati vjerske tvrdnje na način što vjerniji i pozorniji na potrebe, očekivanja i problematiku onih kojima se obraćaju, jesu samo neki od zadataka što očekuju djelatnike katehetskog naviještanja u nezaobilaznu poslu inkulturacije vjere uopće i inkulturacije Katekizma Katoličke crkve napose.

2.c) Nužno potrebna pozornost što je Katekizam Katoličke crkve posvećuje sadržajnom vidu kateheze, ne smije dovesti

³ DV, 10.

do toga da se zaborave drugi, jednako tako važni aspekti kateheze, kao što su “onaj koji naviješta” tj. osoba vjeroučitelja, “kako” se događa navještaj, tj. pitanje metode te “onaj kojemu se naviješta”, tj. naslovnik.

Pažnja i razvijanje svih ovih ostalih neophodnih vidova dobre kateheze povjerava se mjesnim katekizmima, koji su jedini kadri uspješno i prikladno odgovoriti na mnogovrsne i različite zahtjeve ovih temeljnih i komplementarnih sastojnica katehetskog čina.

Neka bude dovoljno sjetiti se samo svojstvenih obilježja raznih kategorija naslovnika, koji se mogu razlikovati i prema porijeklu (mjesto rođenja i boravka, kultura, vjera...), prema dobi (mala djeca, starija djeca, adolescenti, mladi, odrasli, starije osobe), prema skupnoj pripadnosti (obitelj, župa, škola, grupa...) i prema zanimanju. Jednako tako neka bude dosta samo spomenuti golemo i raščlanjeno područje pedagoških uputa te metodoloških i didaktičkih primjena. U svezi s time, tu je i ogroman prostor koji stoji na raspolaganju za katehetska pomagala (didaktički vodiči, audiovizualna sredstva, dopunski materijali...) koja omogućuju da se bolje odgovori pedagoškim zahtjevima kateheze.

Sve te važne vidove katehetskog djelovanja Katekizam Katoličke crkve povjerava mjesnim katekizmima i to ne zato što ih smatra nebitnima za ciljeve dobre kateheze, već zato što, priznajući vlastite međe, smatra da je samo posredstvom nacionalnih i biskupijskih katekizama moguće ozbiljno odgovoriti na pitanja “tko, s kime, za koga, gdje, kada i kako” naviješta kršćansku poruku.

2.d) Katekizam Katoličke crkve, nadalje, iako je pozoran na čovjeka današnjice kakav se očituje u svojim temeljnim i općim aspektima te kakav je izazov Crkvi, ipak zasigurno ne može izraziti šarolike antropološke tipologije koje, osobito u raznim značenjskim sustavima, obilježavaju današnji svijet u različitim geografskim područjima i složenim društveno-kulturnim okruženjima.

Stoga je i ovo područje gdje mjesni katekizmi mogu i moraju izvršiti itekako značajnu ulogu i zadaću.

3. Vjerujem da su i samo ove kratke natuknice dovoljne da se shvati kako jedinstvenost Katekizma Katoličke crkve ne samo da ne ugrožava, nego ni najmanje ne umanjuje niti obeskrepljuje važnost i ulogu mjesnih, nacionalnih i biskupijskih katekizama. Naprotiv, usudio bih se reći da se te dvije stvarnosti “uzajamno nadopunjavaju”. Katekizam Katoličke crkve se, s jedne strane, koristio prebogatom i šarolikom prijašnjom i suvremenom katehetskom baštinom te nastojao uspostaviti s njome odnos plodnog kontinuiteta, da bi, s druge strane, i sam mogao poticati i obogaćivati tu baštinu, nadahnjujući i vodeći priređivanje novih mjesnih katekizama te pomažući reviziju već postojećih. Jedinstvenost ovog Katekizma, dakle, niti dokida niti sprečava pluralitet i različitost mjesnih katekizama, koji upravo zahvaljujući svojim posebnim značajkama obogaćuju i unapređuju katehetsku baštinu i tradiciju.

Katekizam Katoličke crkve, time što se nudi kao “orijentaciona točka” za izradu mjesnih katekizama, ne samo da ne predstavlja nikakvu smetnju, već naprotiv, pruža djelotvoran doprinos katehetskoj tradiciji uopće i mjesnim katekizmima napose kako bi mogli što bolje ostvariti svoju narav i ciljeve.

Međutim, odmah treba naglasiti da ne samo pravilna upotreba, već i sama sudbina i željeni plodovi Katekizma Katoličke crkve, u velikoj mjeri ovise o nenadomjestivoj suradnji mjesnih Crkava.

Ne smije se, naime, zaboraviti da su naslovnici spomenutog Katekizma prije svega i prvenstveno biskupi, kao učitelji vjere te kao odgovorni za autentično naviještanje Božje Riječi vjernicima, u ime Božje i u ime Crkve. Katekizam Katoličke crkve se, dakle, povjerava i naslovljuje mjesnim Crkvama u osobama njihovih biskupa. To, dakako, ne znači da je namijenjen samo pastirima i stručnjacima. On se obraća svim članovima mjesnih Crkava, sjedinjenima sa svojim biskupima i poziva ih na dijalog vjere, računajući na odgovornost sviju, čitavog Božjeg naroda, onu odgovornost koju je Drugi vatikanski sabor naglasio, a Sinoda o laicima ponovno is-

taknula. Katekizam upravo laike poziva na aktivno sudjelovanje u poslu nove evangelizacije te ujedno služi kao sredstvo koje će svakome omogućiti da na autentičan način upozna opći nauk Katoličke crkve. Na taj će način Katekizam postati vezom između pastira i laika, između opće i mjesnih Crkava. Među pojedinim mjesnim Crkvama će, pak, u njihovoj međusobnoj osmozi, moći poslužiti kao sredstvo aktivnog sudjelovanja sviju u svjedočenju i naviještanju vjere.

U tom pogledu već su mnoge mjesne Crkve izrazile svoju zauzetu spremnost da ovaj Katekizam prevedu na vlastite jezike. Mnoge su već pokrenule, a mnoge još planiraju razne prikladne inicijative koje će promicati bolje prihvaćanje, upoznavanje i raspačavanje teksta. Obnovljena i produbljena spoznaja katoličkog nauka, što ju posreduje ovaj Katekizam, jest temeljni uvjet daljnjeg rada na inkulturaciji i na nužnu zalaganju da se sadržaji ucijepe te životno prevedu i utjelove u odgovarajući crkveni i kulturni kontekst.

4. Katekizam Katoličke crkve ne samo da nužno zahtijeva da bude inkulturiran nenadomjestivim posredstvom mjesnih katekizama i površ svega mjesnih Crkava, nego je već i sam po sebi **jedan način, jedan pokušaj inkulturacije vjere danas** time što je nastojao današnjoj Crkvi i svijetu ponuditi pozitivno i vedro, cjelovito i sažeto izlaganje kršćanske Istine, na tragu, prije svega, Drugoga vatikanskog sabora.

U tom smislu se nudi kao "orijentaciona točka" ne samo za mjesne katekizme, već i za inkulturaciju vjere danas uopće. Dok se predstavlja kao konkretan "inkulturirani katehetski model", on promiče, podupire i usmjeruje zahtjevni i nikad dovršeni proces inkulturacije vjere, što ga iziskuju mnogovrsni i međuovisni razlozi teološkog, antropološkog i društveno-kulturnog značaja.

U istinitost i važnost navedene tvrdnje moći ćemo se uvjeriti ako razmotrimo i samo neke značajke Katekizma Katoličke crkve.

4.a) Katekizam Katoličke crkve gledan pod doktrinarnim vidom predstavlja primjer vjernosti cjelovitom i izvornom bogatstvu kršćanskog otajstva, čiji su bitni i temeljni

sadržaji izrečeni u novom obliku a da se pritom sačuvala njihova cjelovitost i potpunost. Kao takav, on je djelatan, iako ograničen doprinos napornu i nikad svršenu pothvatu inkulturiranja jedine i nepromjenjive Kristove Istine, djelu koje je zadatak čitave Crkve, a na osobit način njenih pastira, teologa, kateheta i vjeroučitelja.

Posredstvom ovog Katekizma, zapravo, Katolička crkva danas na pragu drugog tisućljeća izražava svoje vjerovanje, slavljenje, življenje i molitvu Isusu Kristu, koji je njezin utemeljitelj i uzor, središte i vrhunac. Pritom, pak, uvelike crpi iz neizmjerne, prije svega biblijske, liturgijske, otačke, sabsorske, učiteljske i duhovne baštine prošlosti, koju pokušava suvremeno i novo izraziti, posadašnjujući i očitujući joj nepromjenjivu svježinu i životvorno bogatstvo.

Sigurno je, međutim, da ni jedan izričaj, formulacija ni kulturno posredovanje, pa stoga ni najbolji katekizam nije uspio, ne uspijeva niti će uspjeti primjereno, iscrpno i dokraja izraziti bogatstvo, dubinu i neizmjernost kršćanskog Otajstva, tim manje ako se ima na umu povijesno-društveno-kulturna uvjetovanost ljudskog shvaćanja i izražavanja bilo kojeg razdoblja i mjesta. Zbog toga smo svi itekako svjesni granica ovog Katekizma, kako ustrojstvenih tako nenamjernih. O njima govori i "informativni dossier" što ga je pripremila Urednička komisija povodom podastiranja teksta na odobrenje Svetom Ocu.

On sigurno nije, niti se može smatrati, ni jedinim mogućim ni najboljim načinom da se katehetski prerekne kršćanska poruka.

Pa ipak, i unatoč svojim neosporivim granicama, ovaj Katekizam, ukoliko pokušava istinito i dostojno, iako ne uvijek primjereno, izraziti bitne sadržaje katoličke vjere i morala, ima potrebna svojstva da može služiti kao model, kao orijentaciona točka, kao svjetionik što osvjetljuje te novim i sigurnim pristaništima vodi neprekidan i tegoban pothvat inkulturacije vjere i kateheze.

To se, uostalom, već dogodilo u prošlosti s nekim velikim katekizmima, koji su obilježili ne samo svoje vrijeme nego i

susljedna stoljeća. Dovoljno je umjesto sviju spomenuti "Rimski katekizam", čiji je doktrinarni i metodološki pravac bio vodičem u katehetskoj izradbi ne samo za svoje stoljeće već i za sljedeće vjekove, naravno, uz poštivanje i promicanje nužnih prilagodbi mnogovrsnim kulturnim i crkvenim situacijama.

4.b) I sama neprestana pomnja, što je vodila biskupe uređivače Katekizma u nelaku poslu razlučivanja onoga što je temeljno, bitno i nepromjenjivo od onoga što je drugotno, prolazno i sporedno, pri iznošenju raznih i komplementarnih kršćanskih tematika, predstavlja ne malo služenje inkulturaciji vjere i kateheze. Urednici su trajno nastojali da se poštivaju i da dođu do izražaja različite veze i odnosi kršćanskih istina s njihovim središtem koje je Krist ("hijerarhija istina") te da se uoči bliskost svake istine središnjoj jezgri vjere i stoga međuovisnost i uzajamna povezanost svih istina, s jedne strane, te da se poštuju različiti "stupnjevi sigurnosti" istina, s druge strane.

U tu svrhu se također pokušalo što je više moguće izbjegavati teološka mišljenja, ne davati prednost jednom ili drugom osobitom teološkom ustrojstvu te ne "zatvarati" posebna pitanja koja su još uvijek otvorena i koja su povjerena istraživanju i teološkom razmišljanju.

4.c) Ne smije se, osim toga, potcijeniti činjenica da Katekizam Katoličke crkve kao učiteljski tekst, što ga je predložila Biskupska sinoda, a odlučio, odobrio i kao dio svoga redovitog naučavanja objelodanio Sveti Otac, omogućuje da se proslijedi na polaganom i napornom putu inkulturacije vjere i kateheze, s onim stupnjem autoriteta, vjerodostojnosti i istinitosti koji je vlastit redovitom papinskom učiteljstvu.

Potreba i važnost ovog elementa postaju još očitijima kada se imaju u vidu neka problematična obilježja današnjega svijeta, kao što je to, primjerice, selektivni subjektivizam, mrvljenje različitih poruka, slom ljudskih sigurnosti i sustava, te proces sekularizacije s pomračenjem osjećaja za sveto i ravnodušnošću prema religioznome.

4.d) Katekizam Katoličke crkve pruža pozitivan doprinos procesu inkulturacije i u

vidu vjerskog i katehetskog govora i u tom pogledu držim da predstavlja izvjestan uzorak.

Uređivači Katekizma su prihvatili opeptovani i hitan poziv što je proizašao iz primjedaba svjetskog episkopata te su radije upotrebljavali "potvrđni govor" negoli dokazni ili obrambeni. To je omogućilo da se istina ("narratio mirabilia Dei") izloži na pozitivniji i vedriji način, vodeći računa i o učiteljskoj naravi teksta i o potrebi da se bolje odgovori na očekivanja današnjeg čovjeka.

Povezivanjem različitih i komplementarnih govora vjere (biblijskog, otačkog, liturgijskog, učiteljskog i svjedočanskog) istovremeno se pokušalo iznijeti na svjetlo onaj "splendor veritatis" što i danas privlači i očarava ljudsku osobu.

U tom kontekstu se imaju promatrati takozvani "en bref", to jest sintetičke rečenice koje jednostavno i bitno sažimlju određene važne tematike.

Posižući za pretežno biblijskim, liturgijskim, otačkim, učiteljskim i duhovnim tekstovima, one nastoje izlučiti temeljni i bitni doktrinarni sadržaj kršćanskih istina, što se tijekom stoljeća oblikovao i izražavao u raznolikim Crkvama, liturgijama, teologijama i osobnostima vjere. Takve kratke formulacije, usko vezane uz odgovarajuće odlomke koji im osvjetljuju ispravan smisao, omogućuju da se uoči bitna i raščlanjena jezgra vjere Crkve te da se nazru osnovne crte kršćanskog identiteta, što se tijekom vjekova sve jasnije oblikovao.

One se stoga pružaju suvremenom kršćaninu kao uzorci sažetog izlaganja vjere i kao konkretni načini da se, njemu znakovitim jezikom, crpeći iz nepresušnog izvora crkvene Tradicije, nanovo izrekne uvijek ista vjera, odnosno doktrinarna srž vjere.

Dok, dakle, s jedne strane već predstavljaju inkulturirane izričaje vjere, s druge strane i same zahtijevaju neophodno daljnje inkulturiranje na mjesnoj razini da bi se moglo primjereno odgovoriti psiho-pedagoškim zahtjevima naslovnika u različitim sredinama i prilikama te da bi se što više olakšalo njihovo pamćenje, koje u velikoj

mjeri ovisi o književnim i morfološkim obilježjima pojedinih jezika.

Takve su formule, naime, iako potrebne naknadne i primjerene prilagodbe, namijenjene za učenje i pamćenje, koje se shvaća kao blagotvoran poticaj i čvrsta podloga za intelektualno razumijevanje i emotivno suživljavanje. Nikome nije nepoznata važnost pamćenja u identitetu i životu osobe, njegov značaj u prenošenju kulture među različitim generacijama te njegov nenadomjestivi udio u katehezi, gdje se može dičiti veoma dugom tradicijom. S pravom se može reći da sintetičke katehetske formulacije u izvjesnom smislu tvore "pamćenje vjere Crkve".

Konačno, ne smije se potcijeniti ni činjenica da takvi "en bref", izrađeni s pomnom brigom oko pojmovne i jezične preciznosti, dok omogućuju ispravno i sažeto izricanje vjere, istovremeno promiču i usvajanje zajedničkog jezika vjere, koji uvažava bilo neodrecivu baštinu prošlosti bilo katoličku i stoga natkulturnu dimenziju kršćanske vjere, kao i posebne značajke čovjeka što se nalazi na pragu drugog tisućljeća.

*S talijanskoga prevela:
s. Ana Thea Filipović*
